

Ивайло Динев

НАШ РЕД Е!

София, 2014

На корицата: снимка на Гергана Динева

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на автора и на издателство „Изток-Запад“.

© Ивайло Динев, автор, 2014

© Издателство „Изток-Запад“, 2014

ISBN 978-619-152-519-5

Ивайло Динев

НАШ РЕД Е!

*Благодаря на Яна
за подкрепата да
пиша така, както
сърцето ми диктува*

Съдържание

За автономизма на окупацията.....	9
Една октомврийска нощ	16
Създаване на групата на Ранобудните студенти	21
„Не ви ли е срам?“	31
Окупиране на зала 272-ра	41
Установяване на окупацията.....	46
Окупация на Ректората	54
Най-дългият ден в живота ми	62
Вълната на окупацията.....	68
Пловдивският университет.....	71
Великотърновският университет	73
НАТФИЗ (Национална академия за театрално и филмово изкуство).....	75
УНСС (Университет за национално и световно стопанство).....	76
НБУ (Нов български университет)	80
ЮЗУ (Югозападен университет), Благоевград.....	80
Денят на будителите	82
Структури и институции	87
Всекидневието	96

Поход на справедливостта.....	104
Черният вторник.....	109
„Смъртта“ на студентите	118
Окупация на аулата	128
Бял шум	140
Кръгът никога не се затваря.....	147
Среща.....	147
Тумор в сърцето	150
„Ще мислим после“.....	158
Красиво е и същевременно тъжно	162
Епилог	169
Цезура	173
Документи.....	183
Декларация след първата акция на Ранобудните студенти.....	183
Декларация на Ранобудните студенти, окупирали аудитория 272-ра на СУ	184
Съобщение на Ивайло Динев от втората вечер на окупацията.....	187
Декларация на студентите, окупирали Ректората на Софийския университет „Св. Климент Охридски“	188
Декларация на преподаватели в подкрепа на протестиращите студенти.....	190
Коментар от Ранобудните студенти след атаката над Университета	191
Съобщение на Ранобудните студенти.....	193
Обръщение на Ранобудните студенти към всички български граждани.....	193
Проф. Ясоу Кобаяши, фрагменти от лекцията му пред студентите в 272-ра аудитория на СУ	195
Декларация на Националния щаб на Ранобудните студенти.....	196

Декларация на Общото събрание на Факултета по славянски филологии	198
За окупацията и времето, Ивайло Динев.....	199
Писмо от Австрийския студентски съюз	199
Ранобудните студенти: Възвание за „Похода на справедливостта“	200
Съобщение от Ивайло Динев.....	201
Съобщение на Ранобудните студенти в чужбина.....	202
Декларация за образованието	202
Речта на Ивайло Динев на „Похода на справедливостта“	206
Ранобудните студенти преди блокадата на Парламента	208
Ранобудните студенти след блокадата на Парламента.....	209
Специално обръщение към Ранобудните студенти на Даниел Кон-Бендит – лидер на студентските окупации във Франция през 1968 г.....	210
Ранобудните студенти за подслушавеното.....	210
Ивайло Динев за юмрука на ранобудните,	210
Съобщение по повод Международния ден на студентите	211
Ивайло Динев за псевдореалността.....	211
Ивайло Динев за „Оставката“ и мисията на Ранобудните	212
Ранобудните студенти: Отворено писмо до управляващата клика.....	212
Съобщение от Ивайло Динев: Човешко е	214
Реч на Ивайло Динев пред множеството студенти и емигранти.....	215
Хронология	218

В описаните събития участваха хиляди хора, които нямаше как да опиша в една книга. Въпреки това нека се знае – всеки един от тях бе част от изграждането на символа: Окупацията и общността на Ранобудните студенти.

За автономизма на окупацията

Историята на Ранобудните студенти и университетските Окупации е историята на най-голямото и влиятелно автономистко движение в България. Това е разказ за студентската република, която беше създадена от момчета и момичета на по 20–25 години. Тя беше в независимата и свободна територия на Ректората на Софийския университет, окупирани от студентите за близо месец. Републиката беше изградена от нови, революционни институции, със собствени правила, граници, охрана, работни групи, отдели, представителство. Тя беше, както отбеляза пред множеството студенти Ясоу Кобаяши, пример, а защо не и възможност за промяна на света. Думи, произнесени от японец, и то философ, които говорят много за онези времена.

Въпреки че студентите изказваха достатъчно ясно идеите си, информацията за събитията беше замъглена от надути придворни слуги и жлъчни партийци, на които медиите без свян даваха за пореден път думата, за да обясняват случилото се. Тези опортюнисти и застинали във времето души артикулираха постарому новото, което България вижда, защото не разбираха или не искаха да разберат революционното действие. Така окупацията беше приравнена на импотентните събития от далечното и близкото минало. Това създаде два враждуващи, но взаимодопълващи се дискурса: единият бе на патерналистичния антикомунизъм, а другият на платения вандализъм. За тях студентската окупация беше продълже-

ние на четвъртвековната борба срещу комунизма и летния протест #ДансWithMe. Според едните студенти те не искаха нищо повече от сваляне на „червените боклуци“, за другите окупацията се свеждаше до агресивни окупатори, водени от САЩ и някои опозиционни партии в страната.

От своя страна студентите организираха протеста, нито за да свалят комунисти, нито пък бяха водени от някого за ръчичка. В нашите декларации и текстове дори веднъж не бе използвана думата „комунизъм“, за сметка на възгласи срещу всички политици, целия преход и *възможност* извън партиите. Не случайно на входа на 272-ра аудитория бе закачен плакат, на който бяхме задраскали абривиатурите на ГЕРБ и на Реформаторския блок редом до тези на БСП, ДПС и АТАКА. Неслучайно и в изказванията ми винаги отбелязвах, че трябва да се изправим срещу „Безобразия(та), извършвани години наред, не само през последните месеци“. Това бе автентичният, автономистки дух сред студентите – вярвахме, че *един друг свят е възможен* и че създаваме своя различна, студентска република и можем да предложим не политическа алтернатива, не поредния месия, камо ли пък опозиция, а нещо повече – алтернатива на живота.

Когато излизахме на шествия, скандирахме не „Кой не скача е червен“, а „Който скача, е студент“, креативно заменили старото протестно клише.

Участниците в окупацията и подкрепящите я бяха с различен опит от предишни граждански активности. Някои от студентите се вляха в акцията чисто като продължение на летните протести. За други – #ДансWithMe бяха клоуни. Според трети истинският протест е бил през зимата. Най-интересна обаче беше групата на онези, за които окупацията бе извънредно общественозначимо събитие с възможност за истинска промяна на бъдещето. Това бяха хора, включили се за първи път в протест изобщо. В разговорите си с тях, разбирах едно – студентският протест е нещо различно от всичко преди това.

В своята независима територия, със собствени правила, провеждахме Общи събрания. Там можеха да се чуят аргументи от радикално ляво до радикално дясно, но в края на краищата се търсеше консенсус. И не, това не бяха просто група студенти, а хилядите преминали през окупацията.

При нас бе задължително участието. Ако не гласуваш, другите ти правеха забележка. И въпреки че се проведеха лекции на бившия активист на ДСБ Атанас Чобанов и от човека, за когото всичко ще се оправи стига само паметникът на Съветската армия бъде премахнат – Иво Инджев, студентите често иронизирахме политици и лица от миналото, включително идола на десните Иван Костов.

Настоявахме за автономност и ненамеса в делата ни, избрахме свободата на бъдещето, пред сигурността на старото. И пазехме всячески автономията ни от партии, от лица, свързани с други протести, дори от преподавателите ни. Не случайно дни след шествието на 10-ти ноември излязохме с декларация, в която критикувахме яростно ГЕРБ, а след това бях нападан лично от преподаватели и други протестиращи, защото съм заявил, че не желаем подкрепата от политически формации. Удържахме на всички атаки, защото се борехме за нещо по-голямо от поредната подмяна. Смятах, че за да бъдем независими, първо трябва да се разграничим от останалите, да посочим врага; смятах, че само чрез отричане на настоящето можем да се създадем нов хоризонт. И го създадохме.

Окупацията бе разрез на времето. Извънредно историческо събитие за страната ни, което няма еталон у нас. Събитие, което по собствени институции и идеология може да бъде сравнявано единствено с глобалните протести срещу елитите през последните години и движенията за по-директна демокрация.

Това не беше поредният протест в дихотомията дясно-ляво. Въпреки че както пропротестните, така и антипротестните медии и говорители навлязоха в този преупотре-

бяван дискурс. Те използваха образа на митични фигури от седесарските митинги, антикомунистически лозунги и конспиративни теории, за да вкарат студентския бунт към това разделение, което бе удобно само за статуквото от управляващи, опозиция и техните икономически картели. Медиите не обърнаха внимание на радикалните настроения в окупацията, а само на антагонизма от миналото. Често се пропускаха лозунги, които казваха, че трябва да надскочим идеологическото разделение, както и призови не само срещу управляващите, а срещу системата и консуматорството. Бе представено, че искаме само „Оставка на правителството и нови избори“, но критиката ни както на образованието, така и на социалната политика, бедността и корупцията беше подмината пренебрежително. Изказахме послания, които останаха недочути. Изписахме безброй текстове, които останаха недочетени.

Ние направихме нещо ново, което може да бъде за пример, но се питам дали бяхме разбрани от обществото. Моят съмишленник от окупацията в Търново, Светлин Тачев, сподели в един разговор какво следва от цялата бъркотия, която медиите, придворните слуги на елита и скритите партийци, предизвикват с обяснението на протестите:

„Февруари ме обвиняваха, че съм комунист, обвиняваха ме, че съм бесепар, обвиняваха ме, че съм какъв ли не. Направихме окупацията и хора, които са били редом до мен, мои приятели, хора, с които съм бил като брат, се обърнаха срещу мен и казаха: „Вие действате в полза на ГЕРБ.“ Тази ограниченост у голяма част от хората, които виждат само паралел БСП – ДПС и от другата страна ГЕРБ-Реформаторски блок, ме съсипва. Хората не могат да излязат от тези рамки. Те смятат, че всичко се свежда до тези партии, те не могат да погледнат отвъд новите хоризонти, които са пред нас...“

Желая да уточня, че с този текст не се опитвам да представя окупацията като „лява“. Напротив, реагирам и на лавиращото в публичното пространство, а и сред учени мне-

ние, че тя е „дясна“ акция. Вървя срещу пълноводно течение, защото окупацията бе над това разделение и изисквам да стане ясно, ако ще и да потъна в тишина. Още повече, че не смея да хвърлям камъни по онези протестиращи, които излизаха с вярата, че наистина се борят срещу комунисти. Смятам, че всеки има правото да си избира в какво да вярва и в какво да се заблуждава. Нито пък да обвинявам медиите в съзнателна манипулация с цел извличане на частни или партийни дивиденди. Всичко това е въпрос на недостатъчна информация и предположения. Поради което не бих излязал с категорично мнение за „добрите“ и „лошите“ медии. Критиката към всички тях е под знака не на критика за „обективност“, а за неспособността им за рефлексивност. Но е факт, че за окупацията бе говорено не това, което студентите говореха за себе си, и не това, което беше тогава.

Не смятам за достойно да говоря за конспиративни теории, обвързани с Джордж Сорос и американците. Ще обърна поглед към втория лавиращ дискурс, който носи също големи опасности, пък за другия ще стане ясно доколко е верен чрез следващите страници. Мисля, че никак не е случайна връзката, която пропротестни медии, протестиращи от лятото и анализатори привиждаха между случващото се през есента на 2013 и събития от 90-те години. Тази връзка се появява на повърхностно ниво, защото в обществения живот се е застопорил топосът за „студентите“, които се борят първо – срещу тоталитарния режим на БКП (1989–1990), второ – срещу социалистическото правителство на Жан Виденов (1996–1997). Някак по правило, по своята историческа роля студентите излизат да кръщят „червени боклуци“. Още по-голяма дозировка от тези събития се намира и в това, че летният протест продължи след решаването на „казуса Пеевски“, да иска само „Оставка“ на правителство, водено от БСП, а на преден план изникваха субекти и лица, свързани с „дясното“ в България.

Така при изникналия изведнъж студентски бунт, протестните медии и говорители потърсиха помощ за обяснение на случващото се чрез минали форми и съдържания, изникваха фигури и контексти, чрез които се търсеше сходство със студентските стачки от 90-те години и летния протест #ДансWithMe. И в крайна сметка, породените различни дискурси объркаха и читатели, и зрители. Дискурсът за платения вандализъм посъбуди у много хора съмнението, че някой дирижира тази акция. Бяха използвани образите на опозиционните партии и така действието бе поставено като връщане на провалени политически проекти отново във властта. От своя страна дискурсът на патерналистичен антикомунизъм обезкърви студентската окупация и го запрата в арената на битка само срещу едни, а не срещу всички и целия преход. Парадоксално, двата враждуващи лагера, имаха общо помежду си и се допълваха. Протестните медии и говорители чрез своята репрезентация даваха поводи за маргинални образи на студентите при антипротестните медии и говорители. Борбата срещу „червените боклуци“ при едните бе сред основните контексти, които оправдаха бунта, докато вторите използваха този контекст, присмивайки се на „овехтелите“ лозунги.

Размити между различните дискурси, от радикална не само по действия, но още повече по съдържание акция, студентите бяхме влети в тримесечен протест, който искаше само „Оставка“ в „четвъртвековна битка“ срещу останките от „комунизма“.

С неразбирането на окупацията и различните представи за нея дойде моето вдъхновение да опиша какво всъщност се случи. Наясно съм, че моят поглед е само един прозорец и той съдържа собствени рамки. Както и че този наратив с лични интерпретации представлява не само събитието, но и идеите, които следвам и уважавам. Следователно осъзнавам собствените си ограничения и описвам, имайки предвид относителността на мнението ми, и че то, както всяко, е пред-

варително предопределено да бъде оспорено, да породи антитези, да бъде осмяно, иронизирано, отхвърлено. Но въпреки всички страхове от възможните неприятни последствия за мен, смятам, че със създаването на тази книга предлагам повече възможности за избор. Което в крайна сметка, остава едно от най-ценните блага в нашето фасадно демократично общество. Надявам се, че не заради, а въпреки неговите характеристики и институции, тази книга ще достигне до повече читатели и ще устои на времето.

Една октомврийска нощ

Бях седнал на пода върху възглавница, облегнат на леглото и вдишвах силно от мундщука на наргиле, изпъчило се като кула на масата пред мен. Опитвах се да разпаля поистиналите му въглини, след което го подадох на следващия и поех силна глътка от домашната гроздова ракия. От колоната на бюрото ми ехтеше последният албум на босненската група „Дубиоза колектив“, а през отворените два прозореца влизаха срамежлива лунна светлина, прорязваща тънко балоните дим.

Беше началото на октомври 2013 г. Намирахме се в мое то общежитие в Студентски град. Бяхме се събрали да отбележим първото събрание на новия колектив на студентския клуб по балканска история. До мен седяха шест-седем човека от новите и старите членове на клуба.

В около един часа започнахме да обсъждаме статиите, върху които работим от няколко дни. Ачо се беше заел със случая на тримата студенти, които през 68-ма разнасят позиви срещу инвазията на Съветската армия в Чехословакия, а аз – с българското анархистко движение през 20-те години на ХХ век. Разпалено разказвахме за истории, на които сме попадали. Главни действащи лица бяха млади хора, с бунтовен дух, изправящи се без страх срещу системата и властта. Ачо се гневеше, че в тогавашното тоталитарно време поне трима са опитали да променят статуквото, докато сега, въпреки правото ни на протест, мнозинството студенти мъл-

чат. Здравко, по-известен като „Съдията“, изглежда не беше съгласен с формулираната критика, но реши да не навлиза в спор и заедно с приятелката си Калина застанаха до прозореца за по една цигара. Тогава Делян, завладян от някаква странна мисъл, нервирано запита: „А, бе, какво става?! Дайте да направим нещо!“

Само един въпрос бе нужен, за да сменим напълно темата и от обсъждане на миналото да заговорим за действия в бъдеще. „Протест!“, „Демонстрации!“, „Какво да направим?“. На секундата разговорът пое в нова концентрирана посока. Всички бяхме съгласни с целта: да събудим студентите. Какви ще са методите ни?“ Веднага предложих: „Окупация!“ „Какво ще говорим? Как ще организираме всичко? „Имаме ли шанс?“ „Не губим нищо!“, „Защо пък да не пробваме?“

За мен беше ясно, че има смисъл. Бях завършил вече бакалавърска степен и този семестър започнах магистратура. Четирите предишни години се опитвах чрез различни организации и неформални групи да развивам студентската общност в университета под мотото „Голямата промяна започва с малки стъпки“, но в края на следването си осъзнавах обезкуражаващия факт, че съм хвърлил твърде много усилия, а не съм видял толкова резултати.

Промяната се случваше фрагментарно, оставаше скрита на тихо в хабитата, влияеше сред малък кръг хора. Изисквах се много време и постоянство за постигане на минимални резултати, и това в крайна сметка изморяваше хора като мен, които правеха всяка своя общественополезна дейност доброволно. Осъзнавах, че скоро ще навляза по-сериозно в живота, в неговите прости и скучни тънкости, като постоянна работа и семейство, а с това ще се ограничи полето ми за бунт.

Няколко дни по-рано бях направил и своето „сбогуване“ със студентския активизъм, когато на откриването на учебната година изнесох реч пред новозаписаните студенти. Чест, предоставена ми от ръководството на факултета.

В аулата, чрез лични истории и преживявания, посмях да споделя с първокурсниците какво ги очаква оттук натакък, какви трудности ще срещнат и какви възможности да използват. Как не бива да се оплакват от състоянието в държавата или университета, а да създават, да променят и предизвикват.

В тази октомврийска нощ, припомняйки си думите ми пред студентите, под изстиналите въглени на наргилето и ракиените изпарения в чашите, написах върху скъсан половин лист хартия план за действия и послания, които да издигнем. Щяхме да предприемем пет акции, от които всяка следваща по-радикална: 1. Акция с транспаранти в Студентски град; 2. Флашмоб в Студентски град. 3. Акция с транспаранти в Ректората. 4. Влизане в Парламента. 5. Окупация. За последната стъпка вариантите бяха два: окупиране на зала или на цялото южно крило на Ректората.

Всички в стаята бяха участвали или се интересуваха от протестите през годината. Поставихме на масата въпроса за проблемите досега. Двата протеста бяха донякъде идентични. Започнаха от гнева на народа. Посланията се разпространяваха повсеместно. Хоризонтално. На улиците постепенно се вляха редовите партийни активисти, както и маргиналните типове, на които се плащаше. С времето организираните поеха неорганизираните в свои ръце, чрез тъпани и мегафони. Това създаде нуждата от създаване на структури отдолу. Така се роди структурата на водачите на протеста от зимата, както и на Протестна мрежа през лятото. От своя страна тяхната поява доведе до опит за монополизирание на протеста. С това движенията навлязоха във фаза осмисляне и все помалко хора прекосяваха площадите. Не закъсняха реакциите срещу организациите. Когато неформалната група от зимата реши да прави партия, част от другите водачи се обявиха против тях публично. Когато Протестната мрежа се обяви като гласа на улицата, редица граждани заявиха публично своето несъгласие. Проблемите бяха свързани с липсата на

легитимност. Двете структури бяха постфактум. И двете се родиха от протеста, включваха между бунтарите и познати муцуни с ясни партийни възгледи. А за да са легитимни, те трябваше да изведат хората навън. Да са организация преди протеста.

Ние щяхме да се организираме предварително. Скицирахме план за предприемане на действия, които да предизвикат останалите. Не бяхме сигурни кой ще ни подкрепи и кой ще се включи, но знаехме едно: по-добре да загубим, пробвайки нещо смело и лудо, отколкото да съжаляваме винаги, че не сме посмяли да опитаем.

Бяхме съгласни, че разделението между „леви“ и „десни“ е погрешно, че виковете като „червени боклуци“ са подривни, че лозунгът „Оставка“ не е достатъчен. Бяхме уморени от прашни думи и стари шамани. Чувствахме нужда от позабравеното усещане за чистота. Желаехме да заговорим на нов език, различен от познатия досега, и да избягваме конкретните искания, защото употребата им придава определени политическа идеология и разединяват. Стигнахме до заключението – надскачането на политическото е възможно, ако заговорим за това, което ни обединява като хора. Отвъд политическото е човешкото. Спряхме се на думата „морал“.

Без наличието на морал в политиката няма как да се провежда политика изобщо, защото моралът е сбор от общопризнати – и за това легитимни – неписани правила.

Реакцията ни щеше да бъде срещу това, сред което живеем.

Ние бяхме израснали във второто кърджалийско време. Време, пропито с убийства и насилие, публична гавра с човешките същества и култ към кича. Живеехме в малка, изоставена балканска държава, проядена от разруха. В нея от години дерибействаха мутри с остригани глави, с имена на зеленчуци, с мутреси, надути от стотици кубични силикон. Техните образи обикаляха улиците, повтаряха ги по телевизията. Бяха за пример, а не за присмех. Държавните институ-

ции бяха потънали в зловещ мрак от корупция, а политиците въртяха далавери и изпълняваха частни поръчки.

Въпреки влизането на страната в Европейския съюз, мнозинството българи оставаха бедни, а богатите, макар малцинство, увеличаваха сметките си.

Съвсем като по природен закон, появилият се след колапса на комунизма ценностен вакуум, бе запълнен от друг. На мястото на партийната йерархия застана паричната. Тя бе набързо пригодена към местна почва от почти невротичното следване на най-дивите капиталистически модели на Запад. Така едни мислеха, че живеят в екшънфилм, а други събираха пари, за да напуснат страната (и скоро го направиха). И двете въображаеми групи имаха за цел сбъдването на „американската мечта“ – едните я печелеха със сила, познанства и оръжие, а другите я търсеха отвъд границите и рядко я намираха.

Останалите, унижени, търсехме начин. Окупацията щеше да бъде нашият отговор срещу узурпацията на олигархията. Щяхме да създадем държава в държавата.

Създаване на групата на Ранобудните студенти

На другия ден, с Ачо и Делян, с леко замаяни глави, се добрахме едвам-едвам до Женския пазар, където дирихме плат за транспаранти. От опита ни със закупуването на този материал знаехме, че цената на най-евтиния варира около 2 лв. на метър. В един магазин открихме голям набор от платове в различни цветове гами, както и хастар. Мястото беше пълно с какво ли не, от помпозни ориенталски шарки, извиращи се върху коприна, до семпли масленозелени памучни платове. Както на входа, така и на още три места вътре имаше камери, чрез които се следеше дали някой не си позволява своеволия с продуктите. Магазинерките бяха едно момиче и по-възрастна жена, циганки, които най-вероятно бяха собственички, ако се съди по това, че вършеха работата си с настроение, разбираха в детайли продуктите и се държаха доста учтиво с клиентите. Те бързо обърнаха внимание на нашата поръчка и докато изрязваха платовете се шегувахме помежду си, че готвим нещо лудо и може магазинът им след време да стане известен. Все още бяхме в екстаз от предната вечер. Тепърва щяха да дойдат по-напрегнатите моменти.

Оказа се, че от тримата само аз се бях подготвил със спестявания. За 30 метра заплатих 60 лв. Ачо и Делян обещаха да се реваншират със своята част по нататък. Надявахме се, че ще се включат и други приятели в заверата както с пари, така и с работа. Всеки от нас имаше по няколко човека предвид,

все непокорни лица, влизали често в протестни битки, или ентузиастични, търсачи на нови усещания.

На излизане от магазина ми звънна репортерка от легендарното предаване „Панорама“, която след като прочела речта ми на откриването на учебната година решила да направи репортаж за мен и студентския активизъм. Не бе много наясно какво съм правил досега, просто ѝ харесало обръщението ми към студентите. Разказах ѝ набързо за организациите, в които участвам, техните дейности и успехи досега, но накрая на разговора загатнах, че в следващите дни ще се случат по-интересни събития, които също може би ще поиска да отрази. Този репортаж така и не се проведе, защото случилото се по-късно изискваше различни гласове и гледни точки.

На женския пазар се срещнахме с Гошо Драганов, активен анархист, завършил наскоро и започнал да преподава английски език. Ачо бе разбрал, че той има план за окупация и събира хора. Тръгнахме пеша към Университета в разговор за обединение на усилията ни. В крайна сметка стигнахме до съгласие да действаме заедно и той щеше да включи неговата група, когато дадем знак.

Ачо твърдеше, че има неизползвани спрейове и решихме да купим малко, колкото да бъдем сигурни, че ще започнем работата още тази вечер. През деня и тримата четяхме в Народната библиотека, където подготвихме статии по балканска история за бъдещото електронно списание. И докато разлиствах пожълтели и разпаднали се страници на анархисткия вестник „Свободен работник“, където във всеки брой се споменаваше ту за протестни акции, ту за атентати, си представях възможни сценарии за събитията, които подготвяме. Макар да размишлявах какво ни очаква, не се появяваше страх, а по-скоро търсех примери, за които съм чел или са ми разказвали за тях. Реших да отида до общата читалня и да потърся броя на сп. „L'Europeo“ за 1968 година. На един дъх преминах през статии за Червения Дани, парижките бунтове и Руди Дучке.

Магическите 60-те години на миналия век. Времена, за които чувахме какви ли не истории, времена, които са направили живота, такъв какъвто е сега. Мигът на преобръщането, на културната промяна, когато старите нрави стават на пепел, а на пиедестал се издига образът на младите. Битниците, хипи движението, Алън Гинзбърг чете стихове в Лондон, Джим Морисън, Джими Хендрикс, Джанис Джоплин припадат на сцените. Крясъци до полуда, освобождаване на тялото, разтваряне на дробовете и мозъците, твърде много наркотични вещества, твърде много алкохол, твърде много секс, медитиращи на плажната ивица млади семейства. Стачки в испански и латиноамерикански университети, убийствата на онези, които никога не умират – Че Гевара и МЛК, затварянето на Сорбоната, Нощта на барикадите, многомилионна стачка на работници в цяла Франция. Светът гледа към младите, а те казват „Забранено е да се забранява“. Пред 500–600 студенти един от тях се изправя на последния ред и се обръща към ректора: „Рикъор, свърши се!“ Студентското движение критикува яростно консуматорското общество, империалистичната война във Виетнам, бюрокрацията в социалистическите държави, капитализма като система. Отличници в отричането и критиката, студентите по света изграждат алтернативна система на управление, събират се на Асамблеи, всички участват и всеки има правото да предлага, гласува, обсъжда.

Седнах на един от компютрите в библиотеката, създадох тайна група във „Фейсбук“. Нарекох я „Студентска завера“. Поканих Ачо и Делян, а след това още трима. Обърнах се към тях:

Това е тайна група (завера) по организация на студентски акции, които да повлияят положително на политическата и обществената ситуация в България. Дълго време студентите оставаха извън фокуса на събитията и по-скоро бяхме реципиенти на случващото се, отколкото създадели на времето. Останаха само спомените, за 68-ма, за 97-ма, а сега? Сега ние започваме от нищото. Тактиката, изработена от Делян, Ангел и моя милост, е следната: да

провокираме студентите и обществото като цяло с нови послания и нови методи на съпротива. Първата ни акция е в Студентски град. Ще спуснем от седем общезития по един транспарант с букви от думата „ОСТАВКА“. Отделно от това ще бъдат спуснати и транспаранти с различни и нови послания, които трябва да измъдруваме (има вече няколко предложения). Всичко ще бъде заснето и пратено по медиите в България. Очакваме от тази акция да последва: разсънване на студентството, поглед към нас, студентите, че изобщо съществуваме и имаме позиция, и най-вече – да предложим на обществото едно ново послание на протеста: по-отворено, общочовешко, послание за принципи и норми в държавата, които да се спазват от всички правителства, послание за преразглеждане на грешките от миналите години, послание за по-добър живот и развитие. Ще кажете – твърде неясно е. Да, но този протест е културен. А културният протест има силата да създава норми сред обществото и политическата класа.

В момента се подготвят транспарантите. Имаме 30 метра плат и спрейове. Заплатени са общо 72 лв. Днес от 16–17 часа се събираме в Студентски град да ги правим.

Идеята ни е първата акция да я направим или в края на тази седмица или в понеделник (по-възможно е второто). Какви са следващите акции?

Втората ще бъде подобна само че в Ректората на СУ по време на обедната почивка. Следващите ще бъдат: флашмоб в Студентски град, ..., окупация на зала в СУ, протест. Най-вероятно това ще бъде и редът, по който ще се организират.

Поради конспиративната дейност на всичко това, организацията е тайна. Многоточие е оставено за една акция, която само на живо можем да споделим.

Нека бъдат добавяни хора, с които е говорено и са на 100 % сигурни, че ще мълчат пред другите и че имат силата и вярата да останат с нас до края.

Все пак, има два варианта на развитие: или ще успеем да променим обществената ситуация и студентството, или ще се провалим тихо. Непредприемайки нищо, вече сме се провалили.

Още същата вечер започнахме работа по първата акция. Събрахме се тримата, а Делян бе викнал един негов приятел – Радмир. Намирахме се в единствения Студентски исторически център в града. Извадихме платовете и зарисувахме по тях. Ачо влючи камерата и започна да снима. Останахме до полунощ, а бяхме направили само два плаката от думата „Оставка“.

Изготвянето на транспарантите ни отне цяла седмица. Работата беше доста, а хората бяхме малко. Неведнъж Ачо и Делян загубваха желание, защото никой не се включва към нас. Аз от своя страна, все още не смятах за необходимо броят ни да нараства.

Бях се свързал едва с трима съмишленици, на които имах достатъчно доверие. Това бяха Киро Гоеров, Румен Захариев и Михаил Дойчинов. Месец преди това бяхме изработили плакат за протестите #ДансWithMe, който по нататък се превърна в един от символите на студентските протести: „Не ви признаваме прехода! Не ви признаваме собствеността! Не ви признаваме властта!“

Мишо живееше на последния етаж до моя блок и се разполагаше в две стаи и широк коридор. Предложих му там да продължим изработката на транспарантите, защото в Центъра не винаги бе удобна работата със смрадливия спрей. Звъннах му и се разбрахме следващата вечер да дойдем с материалите. Заедно с него, Ачо, Делян, Радмир, Киро и Румен зарисувахме върху платовете. Освен седемте плаката с буквите от „Оставка“ избрахме и три големи с по-съществени послания. Най-големият беше шестметровият „1968-наш-1997-ред-2013-е!“ Много държах да бъде направен и да бъде в контрастните червено-черни цветове. Това послание беше с няколко цели: да подсети студентите за историческата традиция на студентските бунтове и да даде начална точка за идентифицирането ни с тази традиция. Останалите послания бяха „Студенти, бдете“ (по идея на Ачо), „Моралът не е порок“ и „Политиците на общежития“ (по идея на Делян).

Като споменах толкова много имена, най-вероятно се питаш кои са те и какво ни свързва. Такива младежи са голяма напасть, казвам ти. Да не си им даскал, да не пристъпват в залата ти, да не им си началник. Все отбор пакостници и всезнайковци.

Нисък, с орлов нос и непослушна, рехава брада, покарала на различни места върху лицето му, Ачо, често бе забелязван да танцува на напълно непознати групи в нощни клубове или да чете, оклюмал над тежки томове в библиотеката. В последните години участваше в доста студентски инициативи и протести. Обичаше да пътува на стоп. Въпреки че бе родом от Бургас, което се разбираше най-често след втората изпита бира, неспирно влизаше в спорове относно Македония. Лъкатушеше се между анархистични, либерални и националистически идеи. Когато напуснах студентския клуб, го предложих за следващия председател.

Делян бе висок и слаб. Бе също като Ачо в последен курс *Минало и съвремие на Югоизточна Европа*. Интересуваше се повече от наука и спорт, отколкото от протести. Умееше да запази състояние на духа в трудни моменти и рядко навлизаше в безсмислени спорове. С времето щеше да се поотдръпне от предните редици на окупацията.

След като организирахме окупацията, Ачо отделяше повече време за фотография. Не се приобщи напълно по време на пълната окупация пред Общото събрание и едва два-три пъти говори там. За разлика от това, по-често се включваше в дебатите в щаба, а още по-често бе на срещи с ръководството на университета.

Запознах се с Киро Гоеров и Румен Захариев преди три години на една дискусия по повод поредното убийство в Студентски град. Същата вечер тримата се отделихме в един бар и повече от четири часа разсъждавахме по грешките и успехите в студентския активизъм досега. Те бяха едни от лидерите на най-силното студентско движение в последните години. През 2008 г., след зверското убийство на студента по

медицина Стоян Балтов, започват протести. От Студентски град до Парламента, в километричен преход, се включват около хиляда. Месец след това, на 14 януари 2009 г., се провежда най-големият граждански протест дотогава и първият организиран чрез „Фейсбук“. Пред Парламента се събират не по-малко от десет хиляди студенти и граждани. Следват батални сцени и над сто арестувани. Постепенно студентското движение е смазано и накрая се саморазпада. Киро и Румен бяха едни от малкото тогавашни лидери, които продължаваха в свободното си време да се борят за правата на студентите. Сега имах нужда от тях и те не ме подведоха. Веднага се включиха в заверата.

Киро бе около метър и седемдесет. Мургав, с черна коса и кафяви очи. Не излизаше навън без риза и тъмни очила. Караше бял мерцедес и поради това често беше обект на майтапи. Имаше собствена компютърна фирма и живееше в къща, извън София. Гъзар! Бе завършил УНСС, но както всеки по-буден възпитаник на този университет, не се гордееше с това.

Румен от своя страна все още се бореше с ръководството на същото висше училище. Бе мразен едновременно и от Ректора, и от Студентския съвет заради острия си език и безкомпромисната си критика към техните измами и рушвети. Иначе бе висок, със светла коса и сини очи.

И двамата нямаха физическа възможност да бъдат най-активни в окупацията, но правеха каквото могат. Румен постепенно се отдръпна, когато усети, че отиваме към края си. Киро бе един от най-активните участници в работните групи.

Щяха да бъдат първоначално част от щаба, но от етически съображения пожелаха да не са, защото нямат редовни студентски права.

За разлика от тях, Мишо, студент по биология в Университета, влезе в щаба, макар за кратко. Той беше със същите черти като Киро, само че по-нисък и с по-благо и усмихнато лице. Беше един от най-активните ранобудни, докато не му

повдигнаха обвинение след един от протестите. После се покроти, а и ние като цяло намалихме темпото.

Бяхме решили в понеделник на 14-ти октомври да проведем първата акция. Цяла вечер преди това довършвахме плакатите. Работихме при Мишо, а от стаята му пускахме „Дубиоза колектив“ и революционерски песни. Пиехме бира и рисувахме. Слагаме тел на седемте плата от „Оставка“. В момент на невнимание си порязах ръката. Мишо нямаше какво да ми даде. Почуках на съседите му. Излезе едно високо момче с бяла тениска, показах му и той веднага обърна гръб, без да затваря вратата. След минута се върна с патронче евтина водка. „Само това имам...“ – загледа ме съжаляващо. Полях си прореза, а останалото го изпих. После зазвъняхме с Ачо на хора за акцията. Трябваша ни поне десет човека.

Върнах се в общезитието и се потопих в символите на социалните движения по света. Реших нашият да олицетворява решителност на гневно движение без никаква театралност или изкуствена академична елитарност. Избрах това да бъде стиснатият юмрук. Сетих се какво бях чел в книга за психология на цветовете и тутакси оцветих с черно и жълто, които се смятаха за най-въздействащата комбинация. Мина ми през ум за възможните конспиративни теории относно употребата на символа от други групи. Но си казах: „Ако някой не ни харесва, ще си намери повод сам.“ Без да се тревожа за бъдещето, се потопих в съня.

Чакахме се на „Баба Яга“, спирка в Студентски град. Беше пет и половина сутринта. Бяхме аз, Ачо, Делян, Мишо и още няколко стари познайници, сред които Румен Стоев, Мила и Георги Мишев. Разпределихме си по седем блока. Аз поех моя, където щях да сложа първата буква от „Оставка“ и транспарантът „Моралът не е порок“. Ачо и Мила щяха да снимат. Отрязвахме на всяка група по няколко метра сезал и тръгнахме.

Работата изглеждаше лесна. Какво толкова – правиш две-три дупки и завързваш за парапета. Да, ама не! Още по-

вече когато е толкова рано сутрин и се казваш Ивайло Динев. Избрах си терасата от общата кухня на шестия етаж. Влязох вътре. Нямаше никой. Помахах на камерата, която присветваше от ъгъла на стаята. Влязох в терасата и веднага метнах триметровия плат на пода. Срязах на трите места, където са металните прътове, и завързах за тях плата. Изправих се и осъзнах каква глупост съм направил. Нямаше как да го спусна, бях го завързал навътре. Наведох се и пак се залових за работа. Нямах време. От бързване срязах сезала така, че не ми стигна. Хванах плата и го преметнах през парапета. Тежеше доста. Навън постепенно настъпваше денят. Отдолу мина някой и ме погледна въпросително. После си продължи пътя. Този път ги вързах правилно, макар и да ми отидоха връзките на обувките.

Без проблеми се справих с плаката-буква, завързах го на същия етаж за прозорец в коридора. Чух се с другите и се разбрахме за обща среща пред „Манджа стрийт“. Когато отидох там, вече всички бяхме готови. На още два блока се извисяваха посланията ни: „Студенти, бдете!“ и „1968–1997–2013“, а на седем – буквите. Запътихме се към Студентския център и замъдрувахме какво да правим сега.

През нощта бях написал декларация за акцията ни. Прочетох я и всички се съгласиха. Предложих да изпратим снимките на медиите, без да става ясно кои лица стоят зад акцията ни. Трябваше да бъде тайно, да предизвиква интерес. Но не биваше да излезем просто със „Студентите“. Не желяехме нагло да обвързваме всички студенти с акцията. Ровех се в съзнанието си за специфично име, което да ни даде статус на студентска група. Започнах да редая имена: „Студентски отпор“, „Студентска съпротива“. Не ставаха изобщо. Нескоропосани, тромави, препращаши към вече съществуващи субекти. Изведнъж седящата мълчаливо на стола Мила каза: „Ранобудните студенти“ – и продължи: „Нали рано станахме, сутрешна акция направихме, пък и сме будни...“ Предложението се прие от останалите. Избрахме най-добрите снимки

и ги изпратихме. До обяд вече бяхме новина: „Студентски град осъмна с „Оставка“!“

Мила беше от курса ми в Историческия факултет. Бе сред отличничките и само един-два пъти изкара оценка, по-ниска от „шест“. След това се чудеше какво да учи и взе че записа същото като мен. Беше русолява, притеснителна и усмихната. Бе част от студентския клуб „Балканика“, а напоследък залиташе по фотографията. Тъкмо си беше купила фотоапарат, когато Ачо я викна, за да заснеме акцията ни.

Разказах на останалите какви са плановете ни. Постепенно се стигна до решението да пропуснем една от точките, за да наблегнем на последната. Нямахме да организираме флашмоб в Студентски град, както мислех по-рано. Така след влизането в Парламента и акцията в Ректората щяхме да съсредоточим сили в предприемане на окупация. Първоначално с Ачо и Делян смятахме, че най-добре ще бъде, ако окупираме зала в Исторически факултет, тъй като ни познават студентите и преподавателите, а от това следва и по-голяма възможност за подкрепа на действието. Другите обаче смятаха, че ни трябва конкретна причина за окупация. Така стигнахме до решението да окупираме залата, в която преподава Димитър Токушев. Той беше председател на Конституционния съд. Дни преди нашата акция бе гласувал връщането на депутатския имунитет на Делян Пеевски – медиен магнат и олигарх. Избрахме деня да бъде сряда, 23-ти октомври. Лекцията на Токушев започваше в девет сутринта. За да влезнем в Парламента обаче, трябва да пушем заявление, колкото се може по-бързо, спомена Румен Стоев. Ачо веднага зарита с крак, че тази акция е негова идея и иска да участва, аз също. Разпуснахме срещата и се разбрахме в тайната група да си комуникираме за следваща.

„Не ви ли е срам?“

Тримата с Румен и Ачо отидохме до Парламента. На пейките при задния вход написахме на листове, че желаем да наблюдаваме петъчното заседание. Целите ни, твърдахме, са образователни: „Изследване на използването на българския език.“ Пуснахме заявленията и получихме входни номера върху малки розови хартийки. Щеше да е чудо, ако ни вържат, мислех си.

Не бяхме преминали и сто метра, когато на Румен му звънна някой от администрацията на Парламента. По телефона женски глас крещеше: „Какво искате!?!?!“ Оказа се, че било проблем да влизаме сами, защото сме студенти, трябвало да ни води преподавател. Акцията изведнъж увисна.

Два дни по-късно ме събуди позвъняване. Беше най-вероятно същата жена. Попита ме какво точно искаме да правим, а аз ѝ отговорих със същото, което написах на листа. „Но вие не знаете ли, че излъчваме на живо по интернет заседанията? Защо ви е да идвате тук?“ – запита нервирано тя. Сънен, тъжно и провлачено отговорих като малко сърдито дете: „Ами, така ни казаха от университета... Трябва да дойдем.“

Накрая тя склони и ме помоли да бъдем точни: „В 9,00 часа идвате, в 9,30 часа си тръгвате. Толкова! Повече не може!“

Създадох общ профил „Ранобуден студент“ и разпратих паролата на останалите. Чрез него по-късно във „Фейсбук“ се създаде и страницата „Ранобудните студенти“. Постепенно

тя щеше да се окаже публичната ни платформа, на която да обявяваме декларациите си и новини около нас.

Купих най-тънкия плат, който някога бях виждал, толкова беше тънък, че успях да го навия до десет пъти от реалния му размер. Парчетата бяха две. Дължината беше колкото обхвата ми, когато вдигна ръце и ги насоча възможно най-много встрани. Отпих от студената бира и отворих стария скърцащ прозорец в коридора. Извадих лист хартия и върху него начертах двата плата, разтегнати върху плочките. Сметнах броя на буквите и размерите. Взех спрея, раздрусих го и започнах да нанасям думите: „Студентите питат: не ви ли е срам?“

Беше вече петък, а аз не усещах никакво желание да заспя. Да кажеш – било от възторг, но не беше. В силна възбуда прехвърлях непрестанно през ума си какво ще се случи с нас след броени часове. Колко бой ни очаква в ареста, колко ченгесарски псувни. Осъзнавах – не бе шега. Не бе просто да подскачаш на площада сред хиляди, да те подгони полиция, но веднага да се отзове съмишленик. В тълпата и слабите стават изведнъж по-силни! А ние щяхме да бъдем само трима, обградени от всички страни от неприятели. Постепенно насочих вниманието си към оранжевите тапети в стаята. Боях се да помръдна, а от мишниците ми се стичаше пот. Изреждах възможните сценарии наум. Най-вероятно щяхме да объркаме нещо: да не извадим плакатите навреме или още по-смешно – да ги вдигнем наобратно. Успокоявах се – ще станем част от иронизиращите предавания, няма как. Другият вариант бе да направим каквото сме намислили, а след това да ни поведат с качулки през Парламента към някаква тайна стаичка в районно управление или ДАНС. Да последват разпити и мъчения. Признавам, версия, за която дълбоко в себе си усещах влиянието на твърде много американски филми. Бях се подготвил добре. На стария си телефон написах чернова на СМС: „В районното сме!“ Щях да го изпратя на Кири Гоеров, който от своя страна имаше задачата да орга-